

"Velg to ulike teorier om motivasjon. Analyser likheter og ulikheter i hvordan teoriene prøver å forklare elevenes innsats i tilknytning til skolearbeid og vurder i hvilken grad teoriene har støtte i empirisk forskning."

Prøveforelesning 16. mars 2010

Anne Grete Danielsen



Disposisjon

1. Valgte teorier
2. Hva er motivasjon
3. Elevenes innsats i tilknytning til skolearbeid
4. Sosial kognitiv teori
5. Sosiokulturell teori
6. Likheter og ulikheter i forklaringer
7. Vurdering av i hvilken grad teoriene har støtte i empirisk forskning

Valgte teorier

- Sosial kognitiv teori (Bandura)
- Sosiokulturell teori (Vygotsky)
- Teoriene tematiserer sammenhengen mellom sosiale faktorer og kognitiv utvikling



Motivasjon

en indre tilstand

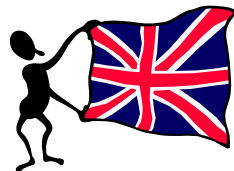
som forårsaker, styrer og opprettholder atferd

Motivasjon som basiskompetanse

Basiskompetansene er:



- Ferdigheter i lesing, skriving, regneferdigheter og tallforståelse



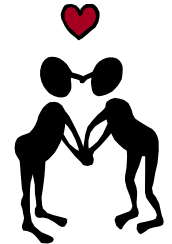
- Ferdigheter i engelsk



- Digital kompetanse



- Læringsstrategier og motivasjon



- Sosial kompetanse

Soria Moria erklæringen, 13. oktober 2005

Læreplanen for Kunnskapsløftet (2006)

Læreplanen for Kunnskapsløftet 2006

Prinsipper for opplæringen:

- Motiverte elever har lyst til å lære, er utholdende og nysgjerrige og viser evne til å arbeide målrettet
- Skolen skal stimulere elevenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet



”Elevenes innsats i tilknytning til skolearbeid” vil være observerbare og indirekte uttrykk for deres motivasjon, for eksempel:

- Atferd under skolearbeidet:
 - Oppmerksomhet
 - Anstrengelse
 - Deltakelse
 - Utholdenhet

Reeve, 2004



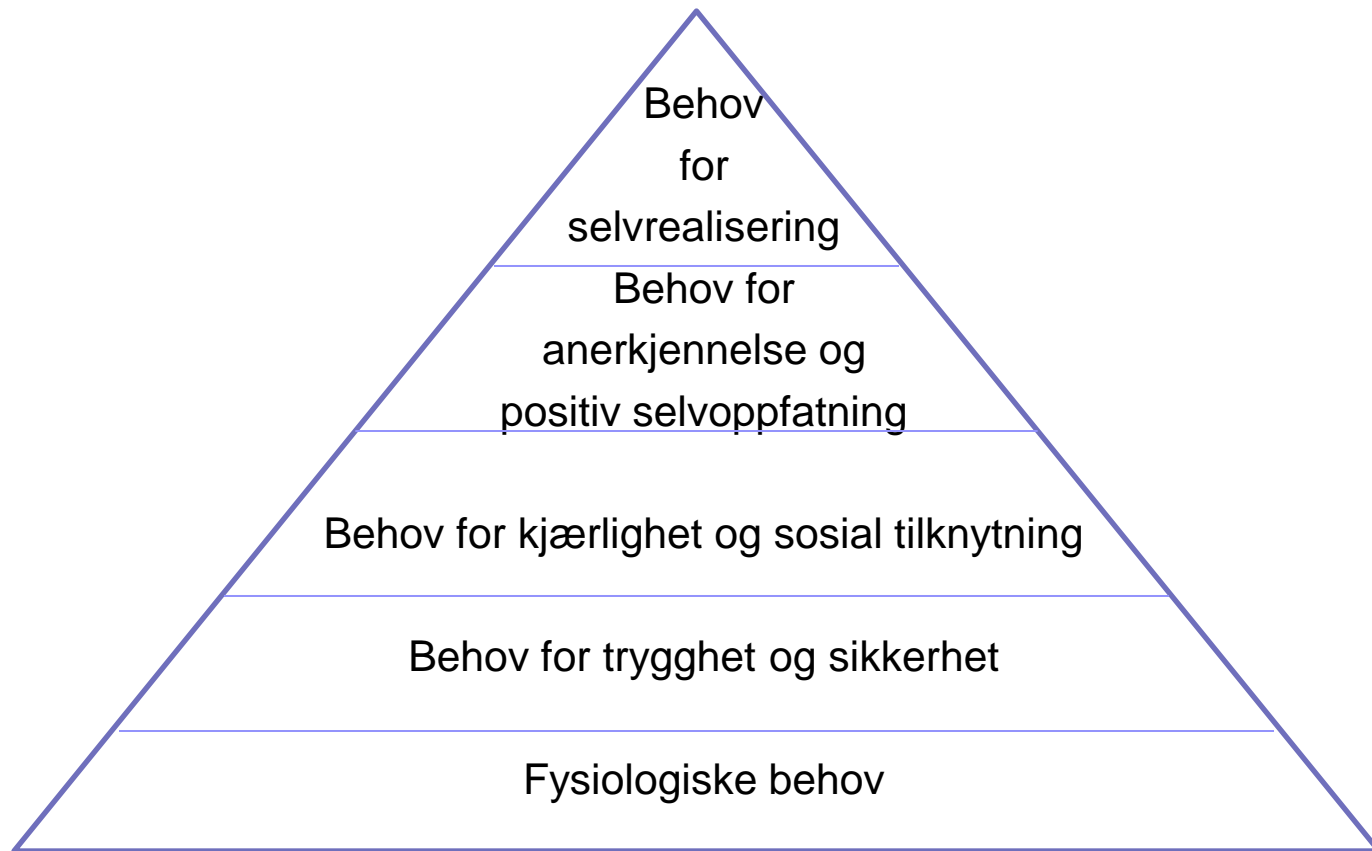
Historikk

- Begrepet om fri vilje
- Determinisme
 - All atferd har en foregående årsak, den er ikke tilfeldig
 - Antar at det foreligger et motiv som er årsaken til atferden
- Descartes: et dualistisk skille mellom kropp og sjel
- Britiske empirister: betydningen av sanseerfaring og assosiasjon

Historikk (forts.)

- Behaviorisme
 - Atferd oppfattes som en reaksjon (R) på stimuli (S)
- Kognitive motivasjonsteorier avviste mekanismene i S-R psykologien allerede fra 1920- og 1930-årene
 - Åpnet for å studere forventinger, valg og tolkninger
- Humanistisk tilnærming til motivasjon - Maslow 1943 –


Maslows behovshierarki

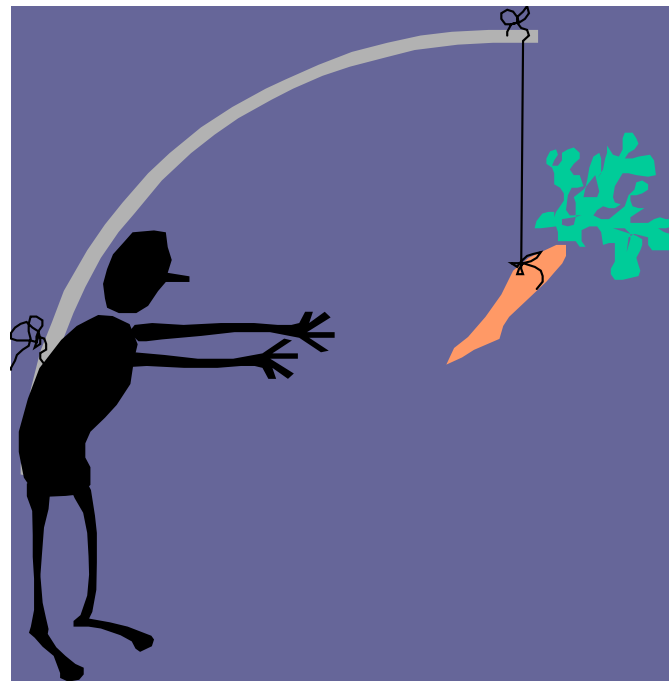


En klassiker i humanistisk psykologi og pedagogikk

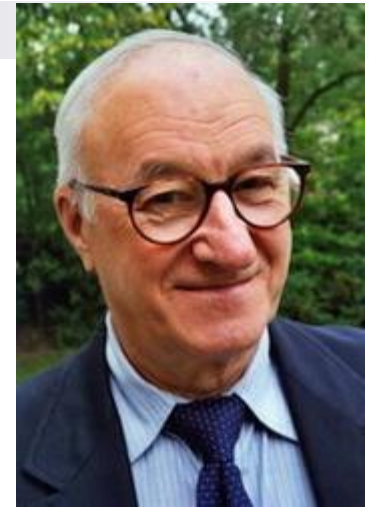
Maslow, Motivation and personality, 1970, 2. utg.)

To hovedtyper motivasjon

- Indre motivasjon
- Indre årsak-lokalisering
 - Årsaken i eleven
- Ytre motivasjon 
- Ytre årsak-lokalisering
 - Årsaken utenfor eleven

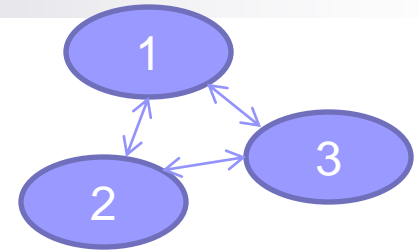


Sosial kognitiv teori



- Albert Bandura (1925-)
 - amerikansk psykolog
 - "sosial læringsteori" (1963)
 - "sosial kognitiv teori" (1986)
 - selvoppfatninger (1997)

Sosial kognitiv teori

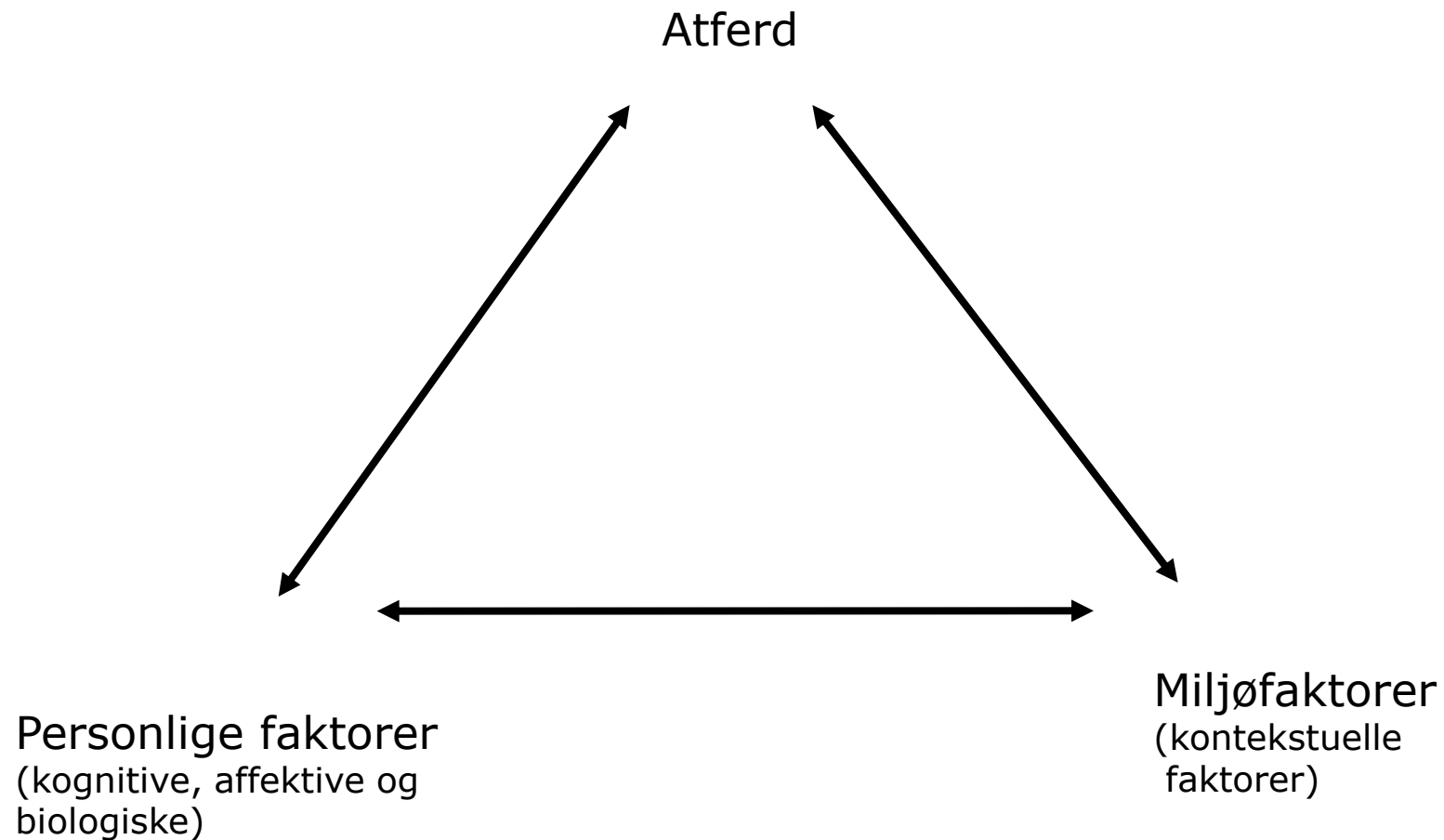


■ Triadisk resiprok determinisme

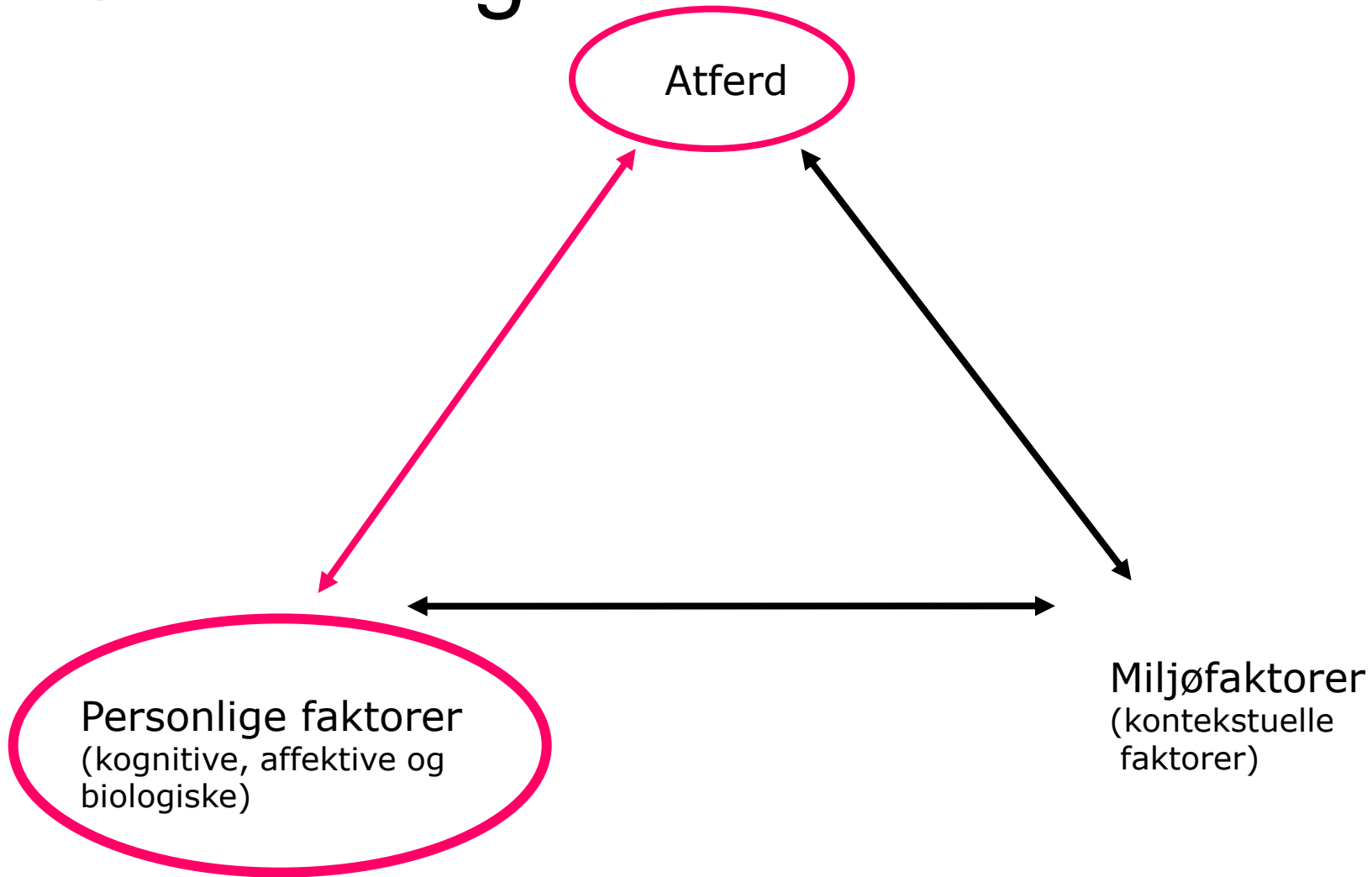
- Måten mennesker fungerer på er et produkt av innflytelse fra både interne og eksterne faktorer:
 1. Personlige faktorer (kognitive, følelsesmessige og biologiske; som elevenes mestringsforventning og personlige læringsmål)
 2. Atferd (individuelle handlinger, valg og verbale utsagn; som elevenes innsats under skolearbeidet)
 3. Omgivelser (sosial kontekst og fysisk miljø, konsekvenser av egne handlinger, ressurser; som rollemodeller, instruksjon, tilbakemeldinger fra lærer og andre)

(Bandura, 1986; Pajares, 2002; Woolfolk, 2004)

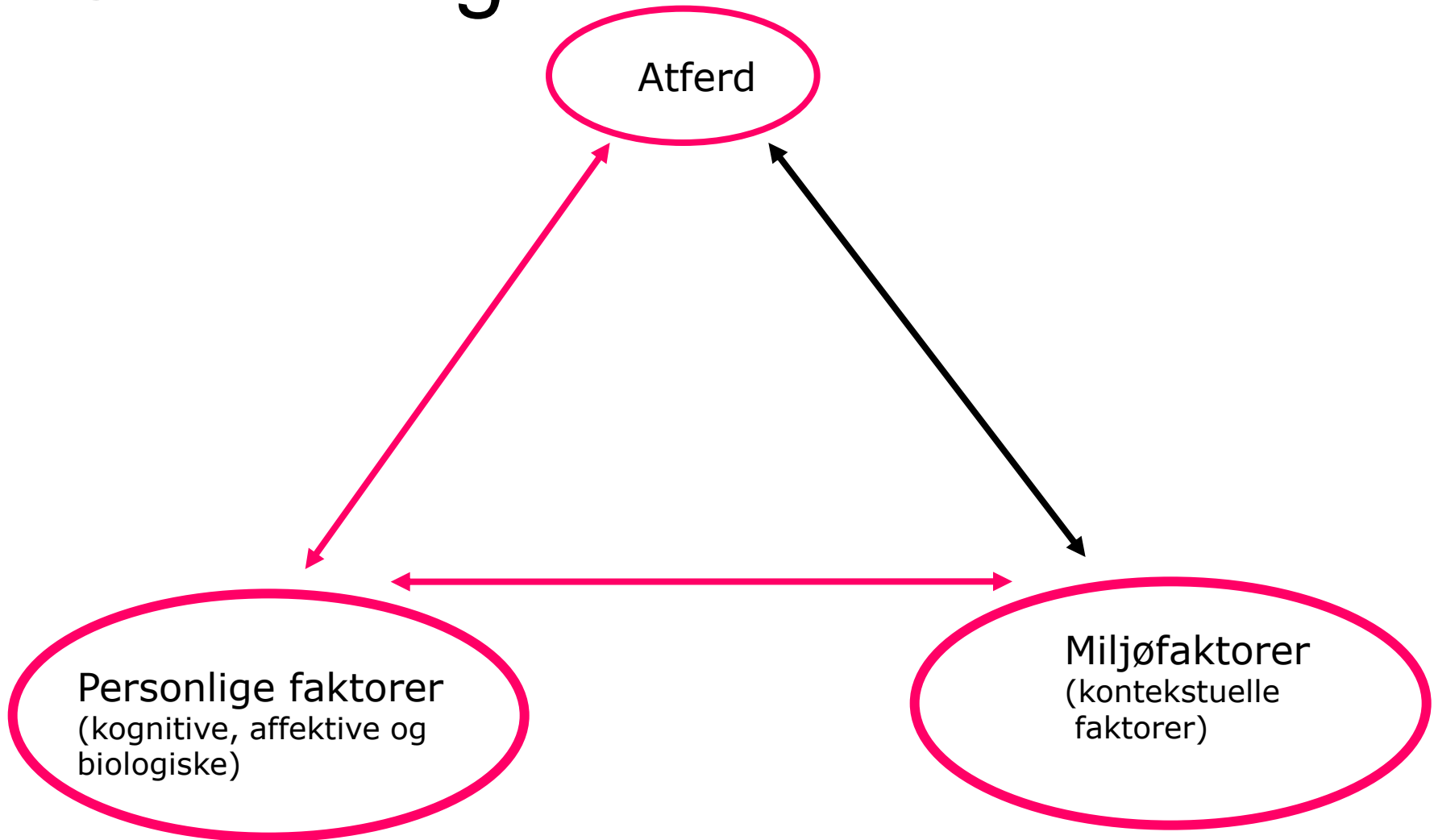
Sosial-kognitiv teori



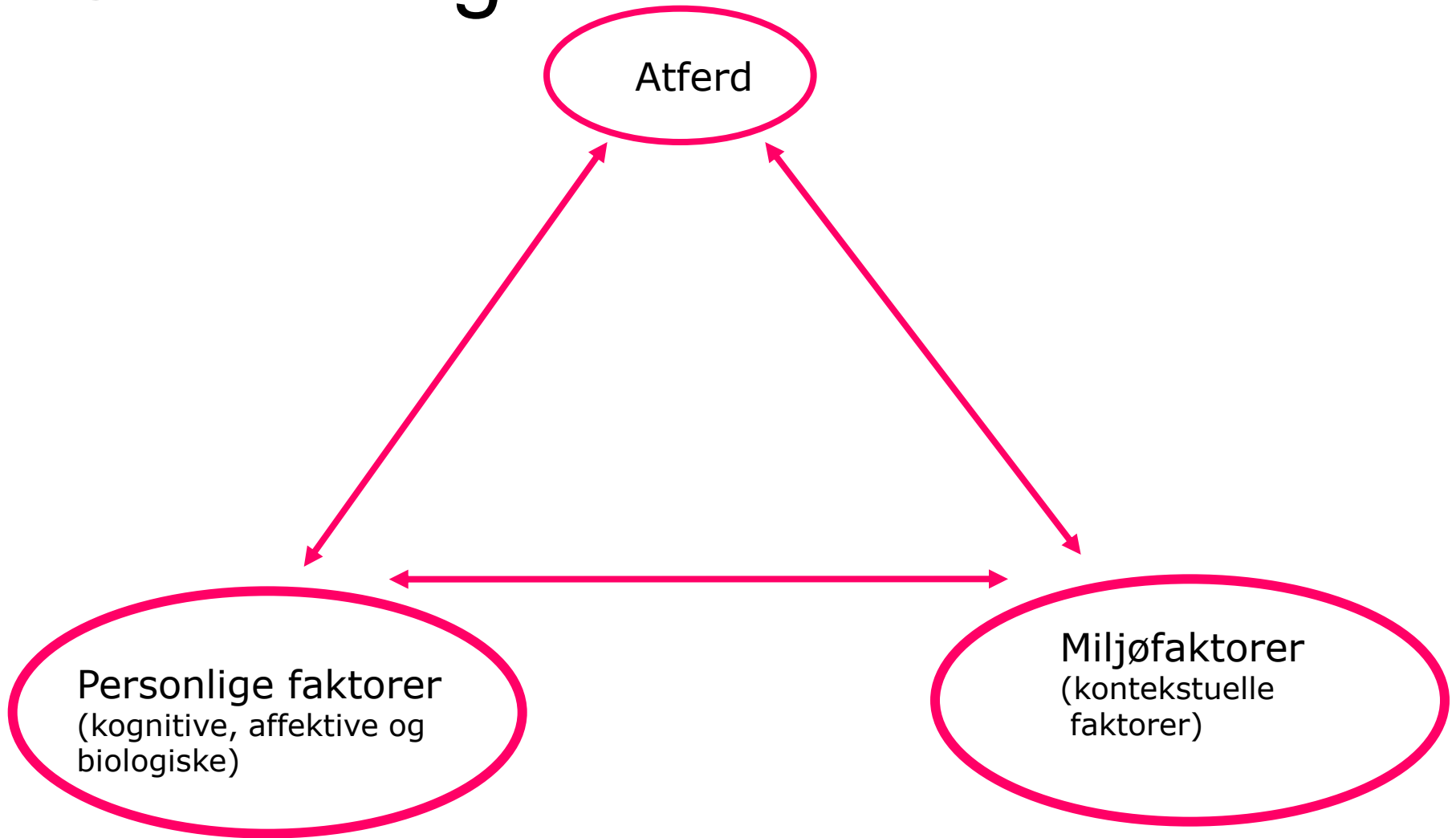
Sosial-kognitiv teori



Sosial-kognitiv teori

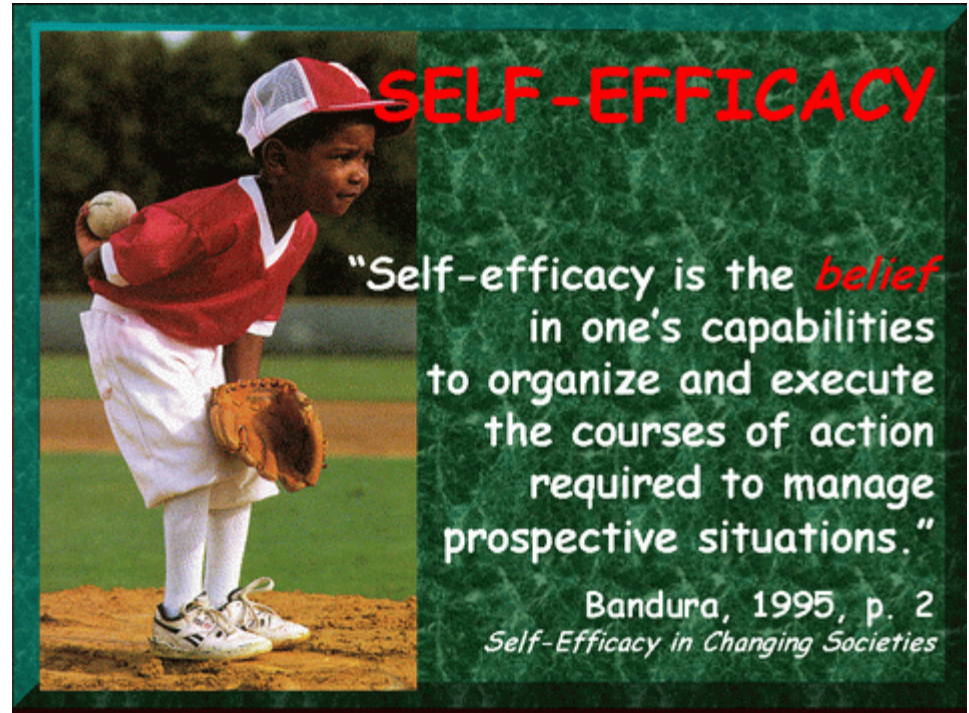


Sosial-kognitiv teori



Mestringsforventninger (self-efficacy)

- Troen på at man selv kan produsere ønskede effekter gjennom sine handlinger



Mestringsforventninger

- hjelper eleven til å sette seg læringsmål,
 - påvirker
 - hvilke aktiviteter og oppgaver elevene gir seg i kast med,
 - hvor mye innsats de investerer, hvor utholdende de er,
 - hvor konstruktivt og effektivt de arbeider, og
 - hva de til slutt greier å utrette (læringsresultatene)
 - Men hvis elevene ikke tror at de kan produsere ønskede resultat gjennom sine handlinger,
 - har de liten grunn til å vise innsats, eller til å holde ut når de møter motgang
- (Bandura, 1997; Bråten, 2002)

Bandura:

Enaktiv og vikarierende læring

- Enaktiv læring: Mennesker handler og erfarer konsekvensene av en handling
 - en *informasjonskilde*
 - *tolkninger* av konsekvensene skaper *forventninger*, påvirker *motivasjonen* og former våre *oppfatninger*

Vikarierende læring:

Mennesker lærer bl.a.
av å observere andre

atferd



Rollemodellens status

- Elever etterligner oftere handlinger til personer som virker kompetente, innflytelsesrike, vel ansette og entusiastiske

Rollemodeller:

Foreldre, lærere, eldre søsken, idrettsutøvere, actionhelter, popstjerner, filmskikkelser – avhengig av elevens alder og interesser



Observasjonslæring består av fire elementer:

- Oppmerksomhet
- Hukommelse
- Gjennomføring
- Motivasjon og forsterkning

(Woolfolk, 2004)



Tre former for forsterkning som kan fremme observasjonslæring

- Forsterkning: bruk av konsekvenser for å forsterke atferd.

”Direkte forsterkning”

”Vikarierende forsterkning”

”Selvforsterkning”

Vygotsky-inspirert sosiokulturell teori

Lev S. Vygotsky
(1896–1934)

Russisk psykolog



Vektlegger et dynamisk og gjensidig forhold mellom sosial samhandling og individuell utvikling (Dysthe og Igland, 2001)

Sosiokulturell teori

- Kulturen barnet lever i bestemmer både hva og hvordan barnet lærer om verden (Skaalvik og Skaalvik, 2005)
- Deltakelse i kulturelt organiserte praksiser,
- livslang involvering i forskjellige institusjoner og
- menneskers utbredte bruk av verktøy og artefakter (inkludert språk)
- har en sterk og kvalitativ innvirkning
- på kognitiv utvikling og fungering (Lantolf og Thorne, 2005)

Sosiokulturell teori

- Sosiokulturell teori vektlegger de sosiale, kulturelle og kontekstuelle aspektene ved læring.
- Disse faktorene blir i dag sett på som viktige mediatorer for motivasjon.
- Den enkelte elevs egen meningsskaping og læring er sosialt og kontekstuert betinget.



Sosiokulturell teori

- “At the heart of Vygotsky’s theory lies the understanding of human cognition and learning as social and cultural rather than individual phenomena”

(Kozulin, Gindis, Ageyev, og Miller, 2003, s. 1)

- Motiver og mål
- oppstår og eksisterer i det sosiokulturelle fellesskapet, i stedet for å være eid av individet (McCaselin, 2004)

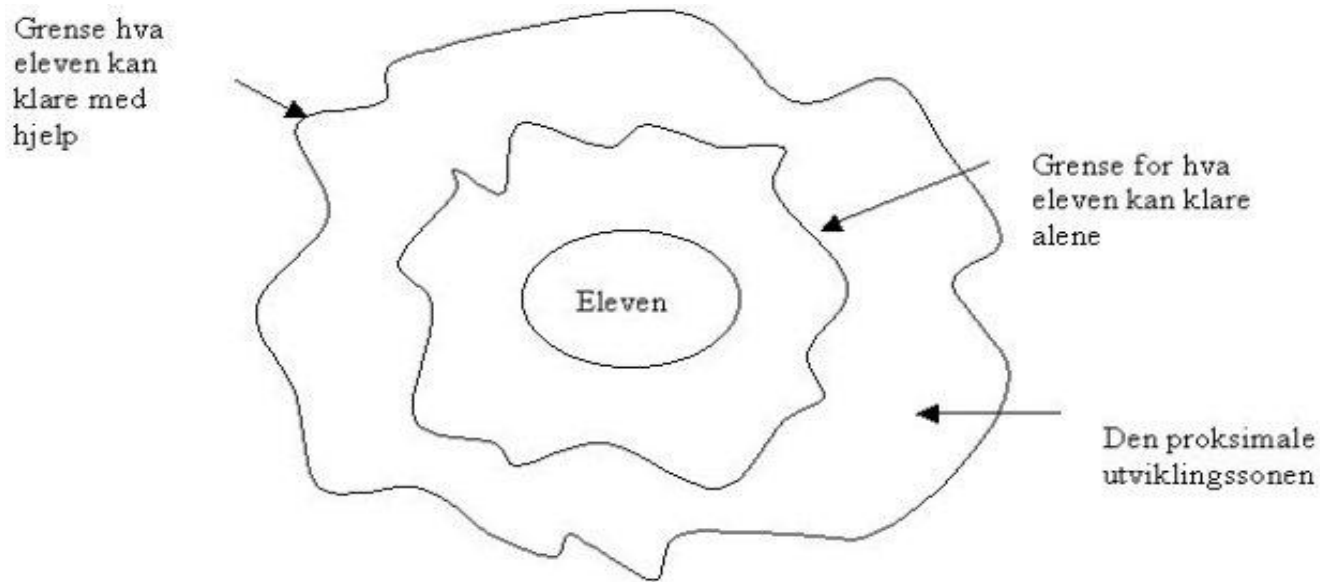
Motivasjon i sosiokulturelt perspektiv

(Dysthe, 2001, s. 40)

- 1. Motivasjonen ligger innebygget i forventninger som barn og unge møter fra den kulturen og det samfunnet de er en del av.
- 2. Avgjørende for motivasjonen: at skolen makter å skape gode læringsmiljø og situasjoner som stimulerer til aktiv deltakelse.



Den proksimale utviklingssonen



(Vygotsky, 1978; Dyste og Igland, 2001; Skaalvik og Skaalvik, 2005; Tudge og Winterhoff, 1993)

Samspeilet mellom lærer og elev

- Læreren (den voksne) oppgave:
 - Å lede elevene til å meste oppgaver på egenhånd gjennom veiledning og støtte
- Mer kompetente andre kan
 - gi hint, forklaringer, korrigeringer, oppmuntringer og stille spørsmål slik at
 - elevene selv kan finne løsningen på oppgaver
 - Elevene skal være medspillere og bidragsytere i utviklingen av sin egen kompetanse

(Skaalvik og Skaalvik, 2005)

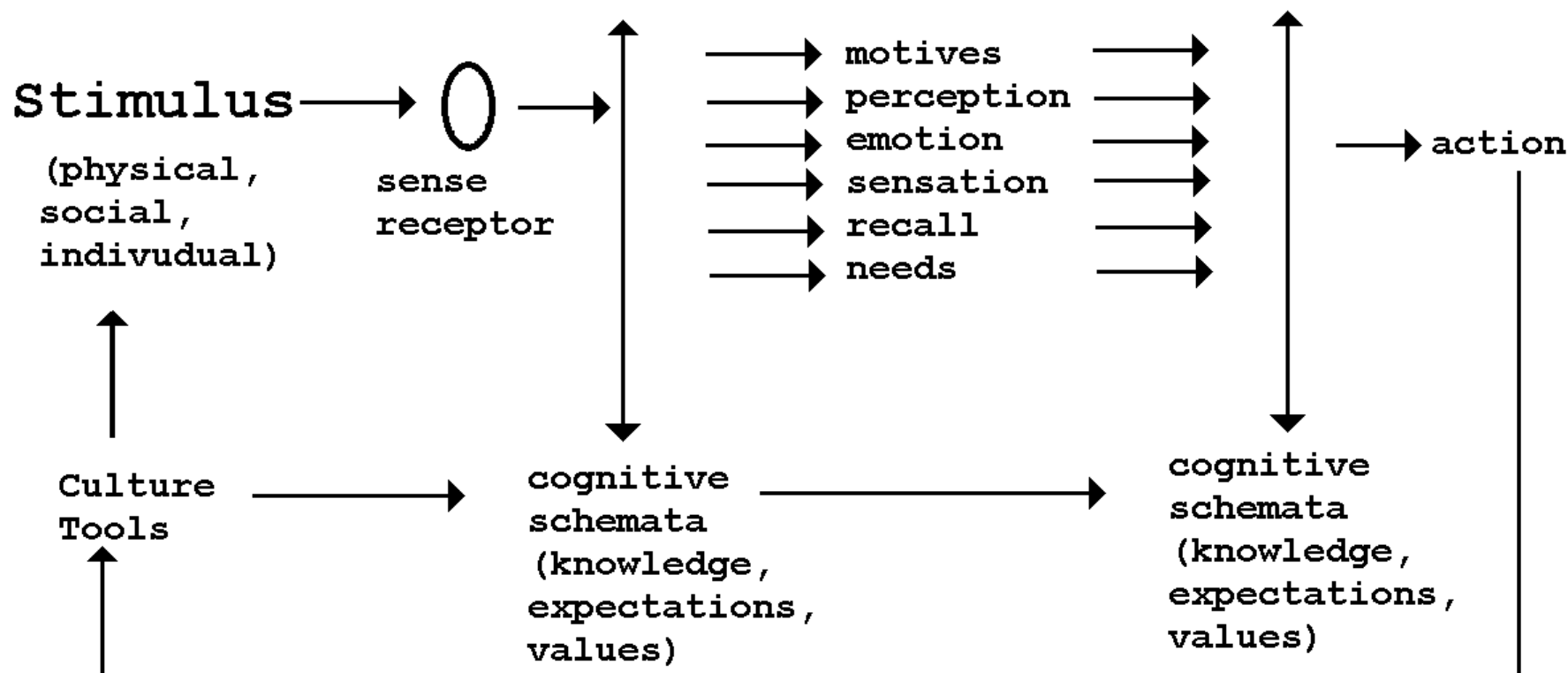
Språk

- et verktøy for å uttrykke tanker, stille spørsmål, danne kognitive kategorier og begreper, for å skape sammenheng mellom fortid og nåtid (Woolfolk, 2004)

Vygotsky anerkjenner individuell agens, men betrakter den som sosialt organisert

- Vygotskys tilnærming er ikke en tilslutning til mekanisk sosial determinisme
- Selv om individers psykologiske prosesser er sosialt determinert, trodde Vygotsky at
- individer
 - spiller en aktiv og subjektiv rolle i å konstruere kultur
 - tenker, vurderer, analyserer, syntetiserer, abstraherer og velger ut fra den sosial innflytelsen
 - konstruerer ny mening som modifierer eksisterende sosialt konstruerte mening
 - frisker opp sosiale institusjoner og normer

Vygotsky: Relasjonen mellom kultur, bevissthet og psykologiske fenomen og handling



(cf Ratner, 1991, kap. 1).

Sosiokulturell teori

- Vygotsky ville sikre at individet ikke ville bli redusert til det sosiale, eller det sosiale redusert til det individuelle (Tudge og Winterhoff, 1993; MacCaslin, 2004)
- På denne bakgrunn er begreper i sosiokulturell teori videreutviklet (Wertsch 1991; 1998 m.fl.);
- begreper om *aktivitet* som analyseenhet, dvs:
- ”individet som engasjert i sosial aktivitet”
(Wertsch, 1985; Zinchenko, 1985)
- Denne tilnærmingen er blitt kalt ”samkonstruksjonistisk”
(McCaslin, 2004; Tudge & Winterhoff, 1993)



Enhet for analyse




- ”verktøy-mediert (basert på Engels),
- målrettet (basert på Marx)
- aktivitet (basert på ny-vygotskysk teori)”

(McCaselin, 2004, s. 253-254)

Edwards (2001) - Sosiokulturell teori

- en "nær-til-praksis" pedagogisk teori:

- Arven etter Vygotsky er tungt teoretisk,
- men teorien tilbyr
 - begreper som er åpen for utvikling av praksis, og
 - begreper som lærere kan bruke til å fortolke og skape svar på utfordringer i praksis
- Man tenker at dette vil øke lærernes profesjonalitet



Likheter og ulikheter i hvordan teoriene prøver å forklare elevenes innsats i tilknytning til skolearbeid

- Ulikhetene mellom teoriene blir ofte fremhevet ettersom de underliggende perspektivene "på verden" gjerne regnes som uforenelige, men der er også viktige likheter mellom teoriene

Teoriernes intellektuelle røtter

- Utviklingen av den ene teorien skjedde innenfor kontekster som delvis var skapt av den andre teorien - og vice versa
- Vygotsky var godt kjent med intellektuell utvikling i Europa og Nord-Amerika og siterte ofte filosofer og psykologer herfra, inkludert Janet, Piaget og Baldwin
- Bandura har tilgang til sosiokulturell teori mv
- Teoriene deler et felles mål: Å forstå utvikling (inkludert motivasjon)

(Tudge & Winterhoff, 1993)

Likheter i teoriernes forklaringer

Vygotsky og Bandura

- svært kritiske til enkle S-R modeller fra behaviorismen og utviklet sine teorier innenfor en kontekst som var misfornøyd med denne teorien
- anerkjenner den viktige betydningen av medierende faktorer
 - for Bandura: primært gjennom perseptuelle og kognitive prosesser
 - for Vygotsky: gjennom kulturelle symboler
(Tudge & Winterhoff, 1993)
 - for begge: Mennesker i elevenes liv viktige for elevenes motivasjon og utvikling (Chaiklin, 2003; Woolfolk, 2004)

Likheter mht læring som kognitiv prosess

Vygotsky og Bandura

- Barn er kognitivt aktive når de imiterer modeller i den sosiale verden

(Tudge & Winterhoff, 1993)

- Det er et individ er motivert og som lærer, selv om læringen skjer i en kontekst

- Den indre kognitive prosessen består i fortolkninger og læring i den enkelte eleven


- Dette viser at kognitiv teori og sosiokulturell teori ofte fokuserer på ulike sider ved samme fenomen
(Skaalvik og Skaalvik, 2005)



Likheter mht mer kompetente andre Vygotsky og Bandura



- ser sosial interaksjon med mer kompetente andre / rollemodeller som en optimal kontekst for å fremme motivasjon, kognitiv og atferdsmessig utvikling
- Undervisning og læring er i høy grad sosiale aktiviteter.
- Andre mennesker er nødvendige kilder til kunnskap
- Bandura gjentok Vygotskys kritikk av Piaget på dette området



Likheter mht språk

Vygotsky og Bandura

- ser betydningen av språk for utviklingen av mentale prosesser, men at barn også kan tilegne seg kunnskap gjennom ikke-språklige prosesser

Likheter mht sosiale faktorerers betydning

Vygotsky og Bandura

- Den sosiale verden spiller en hovedrolle i barns kognitive utvikling (herunder deres innsats i tilknytning til skolearbeid)
- Sosial innflytelse blir relatert både til makronivå (den kulturelle og sosiale konteksten) og mikronivå (interpersonlige interaksjoner)



(Tudge & Winterhoff, 1993)

Anne Grete Danielsen (PhD) 2010

Forskjeller mellom Vygotsky og Bandura

- Banduras begrep om sammenhengen mellom det sosiale og det individuelle er avgjørende forskjellig fra Vygotskys
- Dialektisk materialistisk marxistisk filosofi har sentral innflytelse på Vygotskys teori
- Vygotsky ser tydeligere enn Bandura på
- den innbyrdes sammenhengen mellom
- de kulturelle og historiske sidene av de sosiale faktorene (makronivå) og
- de mellommenneskelige interaksjonene (mikronivå)
 - for eksempel gjennom vektlegging av analyseenheter som integrerer det individuelle og det sosiale

(Tudge & Winterhoff, 1993)

Forskjeller mellom Vygotsky og Bandura

- Hvordan relasjonen mellom sosiale og individuelle faktorer analyseres
- Banduras vektlegging av blant annet mestringsforventninger (self efficacy) ser ut til å innebære sterkere vektlegging av individuelle faktorer.
- Bandura skiller tydeligere konseptuelt mellom individ, atferd og omgivelser
- Omgivelser for Bandura
 - tydeligere noe utenfor individet
 - oftest nære relasjoner til andre mennesker
 - mindre tydelig opptatt av det historiske og kulturelle

Forskjeller mellom Vygotsky og Bandura

- Vygotsky-tradisjonen har et uskarpt konseptuelt skille mellom individ og kontekst og har en sterkere vektlegging av det sosiokulturelle fellesskapet: sosiale faktorer forstås som å gjennomtrenge utviklingen
- Men også Vygotsky la vekt på bevisst selvkontroll av atferd. Dette ble sett på både som et resultat av sosial deltakelse og som muliggjøring av mennesket som aktiv agent i å skape sitt miljø.

(Tudge og Winterhoff, 1993)

Vurdering av i hvilken grad teoriene har støtte i empirisk forskning

- Teoriene ser ut til å være mye mer komplekse enn mye av den empiriske forskningen som er basert på dem,
- kanskje fordi lite empirisk forskning har intensjoner om å teste mer enn noen få hypoteser av teoriene

(Tudge og Winterhoff, 1993)

Empirisk forskning mht sosial kognitiv teori

- Mestringsforventning:
- en svært god og
- en mer konsekvent prediktor for adferd
- enn noe annet motivasjonsbegrep

(Pajares, 2002; Graham og Weiner, 1996)

Empirisk forskning mht mestringsforventning, eksempler

- Tema: Mestringsforventninger hos ungdom
- Metode
 - Korrelasjonsstudier i skolekonteksten basert på spørreskjema, elevenes karakterer, bevarelser mv
- Resultater
 - Signifikante og positive korrelasjoner mellom
 - Mestringsforventning for læring (målt før instruksjon) og
 - Motivasjon under læring
 - Dyktig utførelse av skolearbeid
 - Mestringsforventning i ulike skolefag (som norsk og matematikk) og
 - Skoleprestasjoner (lesing, skriving, matematikk)
 - Mestringsforventning for problemløsning og
 - Overvåking av egen prestasjon og utholdenhet

Mestringsforventning i matematikk

- Viste større direkte effekt på problemløsning i matematikk ($B = .545$) enn selvoppfatning, oppfattet nytteverdi og tidligere erfaring (Pajares og Miller, 1994)

Empirisk forskning mht sosial kognitiv teori

- Bandura har utviklet omfattende forskningsprogram, og har også fokusert på kontrollerte eksperimenter
- Funnene støtter at observasjonslæring kan være svært effektivt (Woolfolk, 2004)
- Vurdering
- Resultater fra uavhengig forskning i mange land
- tyder på at sosial kognitiv teori har bred empirisk støtte, særlig betydningen av mestringsforventninger

(Pajares og Urdan, 2006, Woolfolk, 2004)

Empirisk forskning mht sosiokulturell teori

- Sosiokulturell teori inspirert av Vygotsky omtales ofte som flere sosiokulturelle ”perspektiver” som har relativt lite empirisk dokumentasjon (Hickey og Granade, 2004)
- Den proksimale utviklingssonen
 - Et mye brukt begrep, men det brukes forskjellig, og det er uklart hva Vygotsky mente, lite empirisk forskning her
(Chaiklin, 2003)
- Likevel: Det foregår mye forskning og pedagogisk utviklingsarbeid i Vygotsky-tradisjonen

Forskning i Vygotsky-tradisjonen

- Ofte fokus på barn i samarbeid med voksne
- Skolen: Hvordan lærere og elever konstruerer delt forståelse - intersubjektivitet -
- gjennom verdsatt diskurs som verktøy (Wertsch, 1991)
- Mor – barn interaksjon:
 - Måten mor og barn kommer frem til løsningen på et problem er av størst interesse, ikke løsningen
(Wertsch; 1984; 1987; Tudge & Winterhoff, 1993)

Vygotsky inspirerte forskningsprogram om elevmotivasjon, eksempel 1:

- Tema: Tilpasset opplæring
- Aktivitet av interesse for forskeren: problemløsning
- Fokus på oppgavens vanskegrad (matematikk) og
- Forming av identitet: elevenes oppfatning av seg selv som lærende person
- Ulike metoder, 6. klasse

Resultater

- For de fleste elever var subjektivt vanskelige problemer frustrerende og stressende.
- Elevene var individuelt ulike i hvordan de håndterte og medierte slik stressende læring
- Det å delta i klasserommet så ut til å fremme en felles forpliktelse for å fullføre oppgaven
- Måten individuelle elever forholdt seg til denne forpliktelsen på, så ut til å ha viktige implikasjoner for samreguleringen av deres identitet

Konklusjon

- Studien ga ny innsikt i den sosial opprinnelsen til elevers oppfatning av seg selv som lærende elever (McCaslin, 2004)

Vurdering

- Deltakelse i praksisfellesskap så ut til å stimulere motivasjonen for skolearbeid

Vygotsky inspirerte forskningsprogram om elevmotivasjon, eksempel 2:

- Tema: Klasseledelse, ansvarslæring og medborgerskap
- Metode:
 - Man studerte klasser og lærere i barneskolen.
 - Lærerne var kjent for sin ekspertise i klasseledelse, men de hadde forskjellig lederstil.

Resultat:

- Lærerenes lederstil påvirket elevenes læring av sosiokulturelle roller og regler for ansvarlig atferd

■ Konklusjon:

- Klasserom er fellesskap
 - der forhandling og integrering av kulturell forståelse kan skje
 - Klasserom kan være forskjellige på viktige måter

■ Vurdering

- Funnene ser ut til å støtte opp under Vygotskys begrep om den proksimale utviklingssonen (McCaslin, 2004)



Avslutning

På bakgrunn av denne ufullstendige gjennomgangen av sosial kognitiv teori og sosiokulturell teori, ser det ut til der er både likheter og ulikheter i hvordan teoriene prøver å forklare elevenes innsats i tilknytning til skolearbeid og i hvilken grad teoriene har støtte i empirisk forskning.

En sosial kognitiv tilnærming

- Viser viktigheten av
- å styrke elevenes mestringsforventinger i tilknytning til skolearbeid
- Innebærer vektlegging av tilpasset opplæring i skolen, slik at elevene erfarer at de lykkes med skolearbeidet

En sosiokulturell tilnærming

- vil kunne bidra med kunnskap om hvordan skolen kan nå målet:
- "mindful acculturation of motivated achievement for the promotion of the social good" (MacCaselin, 2004, s. 272)
- der elevene viser innsats i tilknytning til skolearbeid
- for å fremme det som er til gode for fellesskapet